

Nr 132

Utlåtande i anledning av väckta motioner om statsanslag till forskning om medicinska medel för familjeplanering.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Larsson* och fröken *Mattson* (I: 213) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall* och herr *Kellgren* (II: 329), har hemställts, att riksdagen måtte till Forskning om medicinska medel för familjeplanering för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Beträffande motiveringen för det motionsvis gjorda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen II: 329.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionerna från medicinalstyrelsen, statens medicinska forskningsråd och Riksförbundet för sexuell upplysning. Från centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd, som också beretts tillfälle yttra sig i ärendet, hade vid remisstidens utgång icke inkommit något yttrande.

Medicinalstyrelsen har anfört i huvudsak följande.

Medicinalstyrelsen vill vitsorda motionärernas uppfattning att särskilt i sådana länder, där befolkningsökningen utgör ett problem, födelsekontrollmetoder äro av grundläggande betydelse. Vår kännedom om såväl lokalt verksamma kemiska medel som framför allt biologiskt verkande medel avsedda för intagning är ofullständig. Här finns ett fält för ökad forskning syftande såväl mot nya verksamma preparat som mot en värdesättning av redan existerande medels effektivitet och de risker, som eventuellt kunna vara förenade med deras användning under längre tid bland annat på individer som äro stadda i tillväxt. Under åberopande av det anförda och med hänsyn till Sveriges internationella åtaganden på familjeplaneringens område får medicinalstyrelsen tillstyrka att riksdagen måtte anvisa det i motionerna föreslagna anslaget till berörda ändamål.

Statens medicinska forskningsråd har anfört bland annat följande.

Rådet vill kraftigt understryka vikten av att forskning rörande familjeplanering bedrivs här i landet och att den intensifieras. Familjeplanering är ett angeläget problem icke endast för utvecklingsländerna utan även för länder med hög levnadsstandard. För vårt eget land demonstreras detta bl. a. av den stora förekomsten av illegala aborter. Genom den situation, som föreligger i utvecklingsländerna, framstår lösandet av dessa frågor såsom mycket brådskande. Medel för familjeplanering finnes av principiellt två olika slag. De traditionella metoderna grundar sig på användandet av *Bihang till riksdagens protokoll 1961. 6 saml. Nr 132*

lokalt verkande medel dels sådana med en mekanisk, dels sådana med kemisk effekt. Ofta användes båda slagen av medel kombinerade. Härtill kommer de nya s. k. biologiska metoderna, som riktar sig mot något eller några av de många funktionella förlopp, som är nödvändiga för att ett utvecklingsdugligt foster skall komma till stånd. För detta ändamål kan man principiellt använda sig av hormoner, hormonantagonister eller enzymantagonister m. fl. biologiskt verksamma ämnen.

Om man avser att inom kortast möjliga tid genom insats av forskning få fram nya medel för familjeplanering, som uppfyller kraven på låga kostnader och är tillräckligt enkla att handha för att kunna komma till allmän användning i utvecklingsländerna, synes sådana insatser i första hand böra inriktas på medel av den traditionella typen. De mekaniskt verkande medlen kan emellertid av olika orsaker — delvis psykologiskt betingade — ej komma i fråga. Mot de kemiskt verkande medlen framföres huvudsakligen den invändningen, att de ej är hållbara i ett fuktigt tropiskt klimat. Det skulle sålunda gälla att utarbeta nya kemiskt verkande medel av sådan beskaffenhet, att de ej påverkas av ifrågavarande klimatiska faktorer och att applicerandet är tillräckligt enkelt. Prövningen av sådana medels effektivitet måste också utföras på annat sätt än som för närvarande tillämpas. De nya biologiska medel, som nu utvecklats så långt, att de kunnat prövas i stor skala, bygger alla på verkan av hormoner eller hormonliknande ämnen. Här råder fortfarande oklarhet rörande verkningsmekanismerna, samtidigt som de till buds stående möjligheterna är långt ifrån uttömda. I landet verksamma forskargrupper, som redan är inarbetade på detta område, kan här göra insatser av största värde för bedömandet av sådana medels praktiska användbarhet.

Teoretiskt sett är antalet möjliga angreppspunkter, på vilka olika biologiska metoder för familjeplanering skall kunna baseras, mycket stort. Här erfordras emellertid intensifierad grundforskning på bred front för att på längre sikt grunderna för nya metoder skall bli kända. Det måste anses vara av stor vikt, att biologiska metoder med helt olika verkningsmekanism kommer att utvecklas, så att i framtiden ett val mellan flera olika möjliga metoder kan göras.

Rådet vill slutligen erinra om att undanröjandet av orsaker till sterilitet också hör till familjeplanering och att klarläggande av orsakerna här till kan ge bakgrunden till utvecklandet av nya biologiska medel för familjeplanering.

Riksförbundet för sexuell upplysning har anfört bland annat följande.

Erfarenheterna inom International Planned Parenthood Federation, där riksförbundet är medlem, talar för att man i utvecklingsländerna ställer sig positiv till kemiska preventivmedel; man önskar emellertid nya typer av sådana medel, främst kemiska som icke behöver användas samman med mekaniska medel. Psykologiska, religiösa och etiska skäl talar också för att man i såväl utvecklingsländerna som i högt utvecklade länder ännu synes vara mer villig att acceptera icke biologiska medel — om dessa kan förbättras — än att propagera för biologiska sådana. Främst torde detta bottna i att man ännu ej kan lämna säkra vetenskapliga uppgifter om de biologiska medels oskadlighet.

I dagens situation är det därför viktigare att i första hand den traditionella forskningen om kemiska medel göres till föremål för forskningsinsat-

ser samt att stöd åt den biologiska forskningen lämnas i andra hand. Det gäller framför allt att söka förbättra, förbilliga och öka hållbarheten, särskilt för tropiskt klimat, av de kemiska medlen.

Ytterligare en aktuell forskningsuppgift skulle vara att stimulera sammanställandet av de rön som gjorts inom biologisk, kemisk och biokemisk forskning för att därigenom lägga grunden för vidare forskning. Dylika sammanställningar av föreliggande internationellt material saknas för närvarande.

Riksförbundet vill slutligen understryka det trängande behov, som föreligger av att forskning på samtliga hithörande områden stimuleras. Även om förbundet betraktar det begärda beloppet som otillfredsställande är det väsentligt, att man också här i landet deltar i denna forskning, inte minst med hänsyn till att vetenskapsmän lämpade för födelsekontrollforskning finns inom landet. Förbundet tillstyrker bifall till motionerna.

Utskottet finner det i likhet med motionärerna angeläget, att en intensifierad forskning på förevarande område kommer till stånd, icke minst med hänsyn till ämnets internationella aspekter. Utskottet anser sig emellertid av principiella skäl icke böra tillstyrka att något särskilt riksstatsanslag anvisas för ändamålet, vilket i stället synes böra främjas genom forskningsrådsmedel. Det synes utskottet önskvärt, att statens medicinska forskningsråd, eventuellt i samarbete med andra forskningsråd, med anlitan av sitt forskningsanslag söker tillgodose en erforderlig forskningsinsats rörande här aktuella frågor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att motionerna I: 213 och II: 329 icke må av riksdagen
bifallas.

Stockholm den 19 maj 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Per Jacobsson, Fritz Persson, Nils Theodor Larsson, Mårtensson, Birke, Thorsten Larsson och Kaijser; samt

från a n d r a kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Blidfors, Almgren, Nilsson i Göingegården, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, fröken Olsson, herrar Wedén, Larsson i Hedenäset, Gustafsson i Uddevalla, Helén och Nelander.